

ВЕЋУ ЗА СТУДИЈЕ ПРИ УНИВЕРЗИТЕТУ

УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

ПРИЈАВА ТЕМЕ ЗА ИЗРАДУ МАСТЕР РАДА

Обраћам се Већу за студије при Универзитету, Универзитета у Београду са молбом да ми се као студенту академских мастер студија студијског програма:

РЕЛИГИЈА У ДРУШТВУ, КУЛТУРИ И ЕВРОПСКИМ ИНТЕГРАЦИЈАМА, 120 ЕСПБ,  
одобри израда мастер рада.

Наслов тезе:

**„Културни и верски живот Јевреја у Београду од 1945. године до данас“**

#### **I Предмет и циљ рада**

Предмет овог рада јесте истраживање положаја, културног и верског живота јеврејске заједнице у Београду од 1945. године до данас. Полазна тачка јесте чињеница да је јеврејска заједница у Србији, а нарочито у Београду као њеном најзначајнијем урбаном центру, након Холокауста била сведена на мали број преживелих чланова. Упркос демографском и институционалном сломену, заједница је успела да реконструише свој идентитет, обнови институције, и да у новим условима социјалистичке Југославије изгради одређене форме културног и верског живота.

Циљ рада је да се, кроз интердисциплинарни приступ, анализирају процеси очувања и трансформације јеврејске заједнице у Београду, као и њихова интеграција у шире друштвене токове. Рад настоји да одговори на питања како је изгледао културни живот заједнице, на који начин су функционисале верске праксе и обреди, како је организован институционални оквир (Јеврејска општина Београд, Савез јеврејских општина Југославије), и какву је улогу у том процесу имала комуникација са међународним јеврејским организацијама и јеврејским структурама.

Овај рад има и шире научне циљеве: да се укаже на сложене механизме опстанка малих етничких и верских заједница у условима модерних држава; да се осветле односи између мањинске културе и већинског друштва; као и да се укаже на значај културне меморије у процесима идентитетске реконструкције.

## II Методе истраживања

Истраживање ће бити засновано на комбинацији историјских, социолошких и културолошких метода:

- 1. Историјска метода:** анализа архивске грађе (фондови Архива Југославије, Историјског архива Београда, документација Јеврејске општине Београд). Посебна пажња биће посвећена званичним актима, преписци, одлукама општинских органа и извештајима државних институција.
- 2. Метод историјске анализе штампе:** преглед и анализа чланака у листу Јеврејски преглед (гласило Савеза јеврејских општина), као и других домаћих новина које су писале о активностима јеврејске заједнице.
- 3. Орална историја:** употреба интервјуа и сведочења чланова јеврејске заједнице. Усмена историја омогућава увид у лична искуства и емоционалне димензије живота које нису видљиве у званичним документима.
- 4. Компаративна метода:** упоређивање положаја београдских Јевреја са заједницама у другим деловима Југославије (Загреб, Сарајево) и шире у Европи, како би се уочиле сличности и специфичности.
- 5. Културолошки приступ:** анализа начина на који су културни садржаји (литература, уметност, празници, меморијалне праксе) коришћени за очување колективног идентитета.

## III Полазне хипотезе

1. Јеврејска заједница у Београду, иако демографски ослабљена након 1945. године, успела је да сачува своју институционалну основу и културно верски живот.
2. Културне институције и ритуали нису били само израз верске припадности, већ и средство очувања идентитета и унутрашње кохезије у условима асимилационих процеса.
3. Однос државе према јеврејској заједници у социјалистичкој Југославији био је амбивалентан-са једне стране подршка као антифашистичкој жртви, а са друге контролисање активности кроз механизме партијске и државне власти.
4. У постјугословенском периоду (од 1990 - их до данас), јеврејска заједница у Београду нашла се у процесу нове трансформације, тражећи место између наслеђа прошлости, малобројности и савремених изазова глобализације.



5. Културна меморија Холокауста и историје јеврејске заједнице постала је централни елемент њеног савременог идентитета.

#### IV Предлог структуре рада

1. Увод - формулисање предмета и циља рада, методологија и теоријски оквир.

**Историја јеврејске заједнице у Београду после Другог светског рата представља једну од најсложенијих и најосетљивијих тема савремене историографије.** Након Холокауста и уништења великог дела јеврејске популације, преостали чланови заједнице су се суочили са изазовом очувања и идентитета у околностима које нису биле нимало повољне.

2. **Поглавље I:** Историјски контекст - положај Јевреја у Београду пре 1945. године, последице Холокауста, демографска и институционална ситуација након рата.

Холокауст је оставио катастрофалне последице, већина чланова заједнице је страдала. После ослобођења у граду је остало свега неколико хиљада Јевреја. Ова демографска трагедија значила је и губитак значајног дела институционалне инфраструктуре, али и прекид континуитета верског и културног живота. Рад полази од питања како је било могуће обновити заједницу у таквим условима.

3. **Поглавље II:** Јеврејска заједница у социјалистичкој Југославији (1945-1991) - развој Јеврејске општине Београд; верски живот (синагоге, рабини, празници); културни живот (секције, хор, публикације); односи са државом и међународним јеврејским организацијама.

У првим послератним деценијама формиран је институционални оквир: Јеврејска општина Београд, као и Савез јеврејских општина Југославије. Верски живот био је ограничен, али је функционисао кроз синагогу и рабине који су деловали у Београду. Истовремено, културни живот заједнице развијао се кроз активности хора, секција, издавање часописа „Јеврејски преглед“, као и различите јавне манифестације. Односи са државом били су амбивалентни: постојала је подршка у оквиру антифашистичког наратива, али и контрола кроз механизме социјалистичког режима.

4. **Поглавље III:** Трансформације након распада Југославије (1991-данас) – изазови ратова, економских криза и емиграције; положај заједнице у новој државној и друштвеној стварности; културне и меморијалне активности; улога Јеврејског музеја.

Период након распада Југославије донео је нове изазове. Економска криза, ратови и емиграција смањили су бројност заједнице. Ипак, Јеврејска општина Београд наставила је

да делује, а посебно значајну улогу преузео је Јеврејски музеј, који је постао место чувања културне меморије и образовања јавности. У овом периоду дошло је и до нових иницијатива за оживљавање верског живота и за јачање веза са Израелом и светским јеврејским организацијама.

**5. Поглавље IV:** Културна меморија и идентитет – начин на који се кроз културне манифестације, обележавања и образовне програме обликује колективно сећање; значај Холокауста у савременом идентитету.

Културна меморија Холокауста постала је централни елемент савременог идентитета јеврејске заједнице у Београду. Обележавање Дана сећања, изложбе, меморијали и јавне манифестације служе као начин очувања сећања и образовања нових генерација. Културни живот заједнице данас се гради на споју традиције и модерних облика културног деловања, чиме се осигурава видљивост и значај у савременом друштву.

**6. Закључак** – синтеза резултата и критичка оцена полазних хипотеза

Истраживање показује да је јеврејска заједница у Београду, упркос свим изазовима, успела да сачува своју институционалну основу и културно-верски живот. Култура, меморија и идентитет представљали су стубове опстанка. Данас, иако бројчано мала, заједница има важну улогу у чувању сећања на Холокауст у културном животу града и у неговању веза са светским јеврејским организацијама.

## V Очекивани резултати

Очекује се да ће рад показати следеће:

- Да је јеврејска заједница у Београду успела да, упркос драматичном смањењу броја чланова, очува своје основне институције и облик културно-верског живота.
- Да је улога културе (литература, музика, прославе празника, музејске активности) била кључна за очување идентитета и пренос традиције новим генерацијама.
- Да је однос државе према заједници био сложен: између подршке као симболу антифашистичке борбе и контроле као потенцијалног „ спољног фактора“ због веза са Израелом.
- Да је у савременом периоду дошло до нове артикулације јеврејског идентитета у Београду, са посебним нагласком на меморијализацију Холокауста и отварање према широј јавности.



- Да ова студија доприноси разумевању механизма очувања малих етничких заједница у савременим условима.

## VI Прелиминарни списак литературе

1. Алкалај, Давид: Јевреји у Југославији. Београд: Савез јеврејских општина Југославије, 1971.
2. Вулетић, Александра „Јевреји у Београду после другог светског рата". Зборник Историјског музеја Србије 23 (2015): 145-168.
3. Ердељан, Јелена: Свети простори и идентитети: религијске заједнице у урбаним контекстима. Београд: Филозофски факултет, 2012.
4. Леон, Вида: Јеврејска општина Београд – историја и живот. Београд: ЈОБ, 2001.
5. Милетић, Антун: Јевреји у логорима Југославије 1941- 1945. Београд: Војноисторијски институт, 1986.
6. Рот, Ноел: Јевреји у Југославији 1945 – 1991. Загреб: ЖОЗ, 2005.
7. Јеврејски преглед (часопис Савеза јеврејских општина Југославије) - релевантни бројеви 1945- 1991.
8. Bauer, Yehuda: A History of the Holocaust. New York: Franklin Watts, 2001.
9. Benbassa, Esther: The Jews of Europe after the Shoah. Oxford: Blackwell, 1998.
10. Cohen, Robin: Global Diasporas: An Introduction London: Routledge, 2008.
11. Ofer, Dalia, and Weitzman, Lenore: Women in the Holocaust. Yale University Press, 1999.
12. Yerushalmi, Yosef Hayim: Zakhor: Jewish History and Jewish Memory. Seattle: University of Washington Press, 1982.

## Радна биографија :

Горан Крсмановић, рођен 3.децембра 1970. године у Земуну.Основну школу завршава у Смедереву, а средњу Геолошку и Хидрометеоролошку школу „Милутин Миланковић" у Београду, где стиче звање геолошког техничара за истраживање минералних сировина.Одмах после средње школе започиње каријеру професионалног фудбалера, играјући по савезним ранговима такмичења, а краћи период је провео и у иностранству.На Вишој школи за спортске тренере у Београду ( 2003.) стиче звање Вишег спортског тренера фудбала.Ради као фудбалски тренер на многим међународним фудбалским камповима и као индивидуални тренер технике фудбала.Православни Богословски факултет у Београду завршава 2014-те и од 2015. године предаје веронауку у Обреновцу, најпре у ОШ „Јован Јовановић Змај", а онда у ОШ„ Посавски партизани", где и сада ради.Био је неко време члан Удружења новинара Србије,свира више инструмената, песник и композитор са 42 написане и компоноване песме, заштићене ауторским правима.Редовни појац у храмовима Силаска Светог Духа на Апостоле и Сабору Срба Светитеља у Обреновцу.У слободно време бави се рестаурирањем надгробних споменика из 19.века на забрешком гробљу.Активно се бави спортом и игра у Другој лиги ветерана Београда за фудбалски клуб „ТЕНТ 1994". Користи се енглеским језиком.Отац је седморо деце, две девојчице и пет дечака.

Ментор



Проф,др Јелена Ердeљан

Кандидат



Горан Крсмановић

бр,индекса 51/ 2023

Студијски програм:

Религија у друштву, култури и европским интеграцијама, 120 ЕСПБ

Наслов тезе:

Културни и верски живот Јевреја у Београду од 1945. до данас

Кандидат:

Горан Крсмановић

Чланови комисије:

1. Проф. др Игор Стаменковић, редовни професор, Природно-математички факултет, Универзитет у Новом Саду.
2. Проф. др Марко Пишев, ванредни професор, Филозовски факултет, Универзитет у Београду.

Ментор:

- 3.Проф. др Јелена Ердeљан, редовни професор, Филозофски факултет, Универзитет у Београду.

Изјава о академској честитости

Горан М. Крсмановић, 2025.

Својим потписом гарантујем да ћу се, током израде мастер рада, у потпуности уздржати од плагирања, односно копирања туђих идеја и њиховог презентовања као сопствених, без одговарајућег признавања ауторства.

Разумем да копирање туђих идеја може бити извршено из књига и часописа и података који могу бити представљени у табелама, дијаграмима, дизајну, плановима, фотографијама, филму, музици, формулама, вебсајтовима, компјутерским програмима и на други начин. Јасно ми је да плагијат такође укључује и представљање, употребу и дистрибуирање рада предавача или других студената као сопствених.

Свестан сам да намерним присвајањем идеја других и приказивањем као сопствених чиним повреду Закона о ауторским и сродним правима, као и других закона и одговарајућих аката Универзитета у Београду.

У Београду, 3.10.2025. године

Кандидат

  
-----